

הרב משה ברנד

ירושלים

עבדי הם - מתיקות עבודת השם

א. עבדי הם. בפרשת שמות א' י"ג, ויעבדו מצרים את בני ישראל בפרך וימררו את חייהם בעבודה קשה בחמר ובלבנים ובכל עבודה בשדה את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך.

ובזהר הקדוש במדבר קנג. איתא: ויבאו מרתה אתהדר לון אורייתא דבעל פה, מרה, בדחקין סגיאין בעניותא דיתקיים בהו וימררו את חייהם בעבודה קשה זו קושיא, בחמר דא ק"ו, ובלבנים דא לבון הלכה, ובכל עבודה בשדה דא ברייתא, את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך דא תיק"ו. וצריך ביאור דברי הזהר, ומה כוונתו.

ויש לפרש דקאי על בני לוי, דהרי בני לוי לא היו בכלל השעבוד, וכדאיתא ברש"י פרק ה' פ"ד לכו לסבלותיכם לכו למלאכתכם שיש לכם לעשות בבתיכם, אבל מלאכת שעבוד מצרים, לא היתה על בני לוי (שמו"ר ה' ט"ז), ותדע לך שהרי משה ואהרן יוצאים ובאים שלא ברשות, ע"כ. ולכאור' תקשי איך נפטרו מחובת השעבוד והגלות שנגזר על בני ישראל בברית בין הבתרים, כדכתיב כי גר יהיה זרעך וגו' ועבדום וענו אותם וגו', וכי בני לוי לאו בכלל זרעך הם. וע"ז קאתי הזהר ליישב, דאין ה"נ גם בני לוי בכלל הגזירה דועבדום וענו אותם, אלא דהם פדו והמירו את עבודתם ועינויים בעסק בדברי תורה, וזהו דקדריש כל סוג עינוי כנגדו בדברי תורה. אלא דלפי"ז לא יתיישב הא דמשמע דקאי אביאתם למרה אחר יציא"מ, ולהנ"ל קאי אבני לוי במצרים, ועיין.

אמנם יותר נראה בזה (ויסוד הדברים הם מאאמו"ר זצ"ל), דהנה יסוד ושורש דחיוב העבדות לה' הוא יציאת מצרים, כדכתיב בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים, ופירש"י בעבור שאקיים מצותיו, וכן כתיב אני ה' אלוקיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלוקים, ועוד יותר כתיב בפרשת בהר, כי לי בני ישראל עבדים הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים אני ה' אלוקיכם.

והפירוש בזה הוא, דכיון שהוציא אותנו ופדה אותנו מהיות עבדי פרעה, לכן נהיינו עבדים לה', וזהו חרותנו ופדות נפשינו, שאנו עבדי ה' ולא עבדי פרעה, אבל אין הכוונה בהוציאה ממצרים לתת לנו חרות להיות חפשיים, אבל דפדה אותנו מהיות עבדים לפרעה להיות עבדי ה', וזה יסוד ושורש חיוב העבדות של בני ישראל לה'.

ובפרשת בהר גם בא מקרא זה כדיני ממון בהלכות חושן משפט, דדרשינן מכי לי בני ישראל עבדים - עבדי הם ולא עבדים לעבדים, מכאן שפועל חוזר בו ואפי' בחצי היום, הרי שהוא דין ממון, שמכח זה שהוא פדאנו ממצרים פועל חוזר בו.

וראה עוד בגמ' ב"מ עג ע"ב, רב סעורם אחזה דרבא הוה תקיף אינשי דלא מעלו, ומעייל להו בגוהרקא דרבא. אמר ליה רבא שפיר קא עבדת, דתנינא ראית שאינו נוהג כשורה, מנין שאתה רשאי להשתעבד בו - תלמוד לומר לעולם בהם תעבדו ובאחיכם ע"כ. והוא פלא, דהגם שהוא אינשי דלא מעלי מנין הזכות לרב סעורם להשתעבד בו, ופירש אאמו"ר זצ"ל פירוש נפלא, שכיון שרב סעורם הוא עבד לה' הרי המושעבד לו בזה גופא מתקיים העבדות לה', שאף שאינו עבד לה' הרי הוא עבד לעבדי ה', ועבד לעבדי ה' הרי הוא עבד לה', וכמושני"ת שהעבדות לה' היא זכות ממון ממש, ולהכי רשאי לקיים בו עבדות זו, וזכות זו היא ע"י דעבדות פרעה נפדה ועבר לעבדות ה'.

וממילא לפי"ז יש לומר בביאור דברי הזהר, דבא לפרש ולבאר כל סוגי העבדות והעינוי דהיה במצרים, איך זה מתקיים בעבדות ה', דהרי נתבאר דאנו עבדי ה', במקום עבדי פרעה, וכל מה שהיה בכלל עבדות לפרעה, נפדה ונהיה לעבדות ה', וממילא צריך ללמוד כל סוג מסוגי העבדות והעינוי והמרירות שהיה בעבדות פרעה, ומזה נלמד לחיובינו לעבדות ה'. וע"ז דריש הזהר, וימררו את חייהם בעבודה קשה זהו קושיא, דהיינו דיש חיוב לעמול על קושיא, דבזה גופא אתה עובד את ה', בחומר דא קל וחומר ובלבנים דא ליבון הלכה, דהיינו דיש חיוב ללבן הלכה על בוריו, דאנחנו עבדי ה' כמו בעבדות פרעה, והליבון הלכה הוא כנגד הקושי והעבדות דלבנים, וכן כולם על זה הדרך.

ובסוף קדריש את כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך דא תיקו, פירוש, דיש קושי גדול בעוסק בסוגיא ואין מגיע לאסוקי שמעתתא להלכה, וע"ז קמ"ל בזהר דאעפ"כ חייב אתה בעסק זה, דהקושי הוא קושי דומיא דעבודת פרך, דהוא עבודה בלא תכלית, וכדדרשינן בגמ' סוטה י"א, רעמסס שראשון ראשון מתרוסס, ופירש"י כשהיו בונים קצת היה מתרוסס ונופל וחוזרים ובונים והוא נופל, הרי דהעבדות היה גם עבודה בלי תכלית, כן אנחנו חייבים בעבודת ה' לעבוד כדוגמתו אע"פ שלא נגיע לאסוקי שמעתתא, ונשאר רק בתיקו, ודו"ק בזה.

אמנם ודאי פשוט וברור דעבודת ה', כולה יש לה תכלית כל יותר עמל ויגיעה הרי זה מביא ליותר מתיקות. וכמו שמבואר בפרשת מרה, וכן כתוב ויבואו מרתה ולא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם. ולכאור' כל המעשה דמי מרה צ"ב מה היה תכליתה של מעשה זה, וכן למה היה מיד אחרי קריעת ים סוף.

ויש לפרש דגמר היציאה והחירות והישועה ממצרים, היה בקריעת ים סוף, וכדכתיב ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים, וא"כ היה בדין דמיד אח"כ יתבטל המרירות של מצרים, דוימררו את חייהם בעבודה קשה, וכיון דנתבטל העבודה קשה, לא יהיה עוד מרירות. אמנם למעשה לא היה כן, וזהו דמרמזת התורה בפרשת מרה, דלא יכלו לשתות מים ממרה כי מרים הם, היינו דהמרירות של מצרים עוד נמשך

עליהם. דהחירות של 'חופש' אינו נותן מתיקות, וכל המתיקות אינה באה אלא מלהיות עבדי ה' ולעסוק בדברי תורתו ולקיים מצותיו.

וזהו דקאמר קרא וילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים וחז"ל דרשו מכאן שלא יעבוד ג' ימים בלא תורה, וכן בהמשך ויורהו ה' עץ וישלך אל המים וימתקו המים שם שם לו חוק ומשפט וגו' ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה'א והישר בעיניו תעשה והאזנת למצותיו ושמרת כל חוקיו, כל המחלה אשר שמתי במצרים, (ולפי מש"נ היינו הוימררו את חייהם), לא אשים עליך כי אני ה' רופאך. ואתי שפיר היטיב מה דדריש לה הזהר להאי קרא אחר ביאתם למרה וכמשנ"ת ודו"ק.

ב. מתיקות עבודת ה'. בגמ' פסחים קי"ז: א"ר אחא בר יעקב וצריך שיזכיר יציאת מצרים בקידוש היום כתיב הכא למען תזכור את יום וכתוב התם זכור את יום השבת לקדשו, ובתוס', לכך קבעו זכר ליציאת מצרים ושמעתי מהר"מ שיש במדרש לפי שבמצרים עבדו בהם בישראל בפרך ופר"ך בא"ת ב"ש וג"ל שהם מלאכות ארבעים חסר אחת וכשנגאלו ממצרים הזהירם על השבת לשבות מאותן ל"ט מלאכות. עכ"ל.

ונראה הביאור בזה דבימי חול אין מרגישים מספיק את יציאת מצרים, דכיון דהם ימי עבודה, א"כ אין אנו לגמרי בני חורין. ומקצת עבדות דמצרים עלינו, ואימתי אנחנו מרגישים לגמרי את יציאת מצרים, ה"ז בשבת קודש, דאין אנו עושים שום מלאכה, וממילא צריך להזכיר את יציאת מצרים בשבת. ודוקא בקידוש היום דעל הכוס ולא בקידוש דתפילה, כמו שנוהגים, והטעם בזה דבזמן וקראת לשבת עונג הרי זה הרגשת יציאה מעבדות לחירות גמור. וכל זה מגלה שכל היציאה להיות עבדי ה' הוא עונג ושמחה, דאין עונג ושמחה ומתיקות יותר מאשר לעבוד את השם ולעסוק בדברי תורתו וקיום מצוותיו.

וזה הביאור בגמ' יבמת צ"ג דדרשינן דתניא למען תלמד ליראה את ה' כל הימים אלו שבתות וימים טובים, ופירש"י הוי למד להזהר שלא יבטל עונג שבת בשביל תיקון הטבל. וצ"ב. מאי שייכא עונג שבת ליראה, אמנם לפי מש"נ מבו' שפיר, דע"י עונג שבת, מרגישים את יציאת מצרים ועבדות השם כעונג, ובאים עי"ז ליראה את ה'.

יה"ר שנזכה להרגיש את מתיקות ועריכות התורה וקיום המצות, ולהיות עבדי השם תמיד אכ"ר.